

Pepelúhar.

Národna pravljica.

Zapisal na Temljinah **Jožef Kenda.**

Neki oče je imel tri sine. Starejša dva je imel prav rad, ker sta se mu znala dobríkati; mlajšega pa le videti ni mogel, ker se je zmerom valjal po pepelu; zató so mu tudi rekali le **Pepelúhar**. Oče teh treh sinov je bil bogat mož. Da bi se njega starejša sinova bolje izučila ter da bi jima ne bilo treba trdo delati, pošlje ja po svetu. Pepelúhar tudi ni hotel zmerom le domá čepeti in se po pepelu valjati; zató poprosi še on očeta, naj mu dovoli iti po svetu in naj mu dá kaj denarja. Oče ga pisano pogleda in mu obrne hrbet. Ali sin ne neha prositi, dokler mu oče ne dovoli in ne dá nekaj denarja na pot.

Ob letu so se imeli sinovi vrniti domóv, kakor jim je oče rekel. Pepelúhar je prebil vse leto le pri nekem puščavniku. Učil se je samó o božjih stvaréh. Ko se je bližalo leto koncu, reče puščavniku: »Prosim, naučite me tudi česa družega, ne samó o božjih stvaréh, da bom znal očetu kaj več povedati.«

Puščavnik mu odgovorí: »Česa ti je treba več znati? Ali ni dovolj, če znaš o božjih stvaréh?«

Pepelúhar mu ugovarja: »Če bom pravil očetu o samih stvaréh božjih, poreče mi, da se vse to lahko domá naučim.«

Puščavnik ga naučí, kaj žabe regljajo.

Ko pridejo ob letu vsi trije bratje domóv, pripovedujeta najprej starejša dva, kod sta hodila, kaj sta vse videla in slišala in kakó se jima je godilo. Sevéda, marsikaj sta si izmislila in vse sta znala olepšati, da sta se bolj prikupila očetu.

Ko pa začnè Pepelúhar praviti, česa se je vsega naučil, posmejujeta se mu brata, oče se pa resno drží. Ko pa pové, da se je naučil tudi to, kaj žabe regljajo, zasmējata se brata na glas, oče mu pa jezno reče: »O božjih stvaréh bi se bil lahko naučil tudi domá, če bi hotel pazno poslušati besedo božjo. Kaj pa žabe regljajo, to pa ni vse skupaj nič. Letos ostaneš pa domá; saj se takó ne zmodriš, če bi hodil sto let po svetu.«

Oče dá zopet starejšima dvema sinoma mnogo denarja, da bi šla po svetu. Mlajši je bil žalosten, ko je videl oba brata odhajati.

Milo prosi očeta, naj dovoli še njemu iti po svetu. Napósled se dá oče omečiti in mu dá tudi nekaj denarja. To leto se je naučil, kaj psi lajajo, tretje pa, kaj pôjejo ptiči.

Nekdaj je bil oče s svojimi sinovi na polji. Na drevó priletí ptiček in začnè peti. Pepelúhar ga poslušá, kaj pôje. Oče zapazi, da poslušá ptičje petje.

Ko preneha ptiček peti, vpraša ga oče: »Kaj je pel ptič?»

»Jaz bi že povedal; ali bojim se, da me boste topli,« odgovorí mu sin.

Oče mu reče: »O nič se ne bój; jaz ti ne storim nič hudega.«

Sin mu pové: »Ta ptiček je rekel: do zdaj ste bili Vi moj oče; kmalu bom pa jaz Vaš oče.«

Oče mu res ne storí nič hudega; ali premišljevatí začnè, kaj bi neki moglo pomeniti ptičje petje.

Ker je imel oče veliko posestvo, potreboval je tudi mnogo hlapcev. Vsakemu hlapcu je dál kós kmetije, da mu ga je obdeloval. Ker se je oče bal, da ne bi imel Pepelúhar česa proti njemu, dal je tudi njemu kós njive, da jo obdeluje. Pa Pepelúhar se ne dotakne dela. Hodil pa je vsako jutro na pólje, odkoder se je kmalu vrnil. Pomlád je bila že pri kraji; a Pepelúhar ni še ničesar vsejal. Oče je večkrat povpraševal hlapce, kakó mu sin dela. A ti so ga rajši hvalili, nego grajali, ker so se bali zameriti gospodarju, ako bi slabo govorili o sínu. Hlapcem je žito že rmenélo, ali Pepelúhar ga še posejal ni. Neko poletno jutro gré po navadi na pólje. Ko pride do svoje njive, zapôje mu veselo ptiček na veji: »Zdaj pa le pojdi sejât!«

Pepelúhar hitro vseje žito in, glejte, v treh dneh in treh nočéh je že bilo žito zrelo, četrti dan je pa požanje in spravi domóv. Nobeden hlapec ni imel takó lepega žita.

Pepelúharjev oče je imel tudi lep vrt. Notri so rasle sáme lepe cvetice in mehka trava. Na ta vrt pa je začela zahajati neka žival. Vsako noč je popásla cvetice, kar ne, pa pomandrala. Oče je dal vsako noč vrt obstražiti, da bi prepodili tisto škodljivo žival. Pa vse je bilo zastonj! Cvetice so bile vsako noč popásene, čeprav ni nikdo videl živali. Ko vidi Pepelúhar, da ne more živ krst ubraniti živali, da se ne bi hodila pást v cvetice, prosi očeta, naj gré on jedno noč na vrt strážit. Oče ga pa po svoji navadi ošteje in ozmerja, češ, da zaspí tam. Pepelúhar pa ne neha prositi, dokler mu ne dovoli.

Ko pride Pepelúhar v mráku na vrt, gré naravnost k plótu čakati živali. Ni še dolgo čakal, kar prilomasti konj iz gozda. Konj je imel

srebrno grivo in srebrne podkóve na nogah. Pepelúhar počéne, da bi ga ne opazil konj. Konj skoči čez plot in se hitro loti cvetic. Pepelúhar se tiho priplazi do njega, zgrabi ga za grivo in ga hoče zvezati; a konj izpregovori: »Pústi me, da se najém vsaj trave, ki rase ob poti; saj je zadnjikrat, Jutri bo trava še jedenkrat takó velika, kakor je danes. Kadar me boš potreboval, spomni se me in jaz ti hočem pomagati.« Pepelúhar pustí konja, da se napáse; sam pa léže pod hruško, ker ni hotel domóv iti, bojé se, da bi mu ne očitali, da ga je bilo strah samega ponoči. Drugo jutro je bila res trava še jedenkrat tolika, kakor prejšnji večer. Oče je mislil, da živali ni bilo na vrt, ker ni Pepelúhar nikomur pravil, kar je videl in slišal.

Nekaj časa ni bilo nobene živali na vrt. Ko pa gré oče čez nekoliko pogledat na vrt, opazi, da je bila žival preteklo noč zopet tukaj. Hlapce pošilja stražit; pa vse nič ne pomaga. Ker niso mogli živali odgnati, hudoval se je nánje: »Vsi skupaj niste nič vredni, ker mi še vrta ne morete varovati. Nocoj hočem pa sam stražiti.« Vso noč je gledal kakor zajec, ali vender ni ničesar opazil; cvetice so pa bile zopet popásene. Pepelúhar zopet prosi očeta, naj pustí njega na vrt, da bo stražil. Mnogo grenkih je moral pogoltniti, predno mu dovoli. Tudi to noč mu ni bilo treba dolgo čakati požrešne živali. Iz gozda pridirja konj z zlát o grivo in z zlatimi podkóvami na nogah. Komaj preskoči plot, že ga zgrabi Pepelúhar za lépo grivo. Konj se mu je hotel iztrgati, a Pepelúhar ga dobro drží. Na to izpregovori, konj: »Pústi me še nocoj napásti se tvoje sóčne trave; jutri bo še jedenkrat takó velika, kakor je nocoj. Kadar me boš potreboval, spomni se me in jaz ti hočem pomagati.«

Pepelúhar pustí konja, da se napáse; sam pa léže v travo in zaspí. Drugo jutro je oče zopet mislil, da ni bilo nobene živali na vrt, ker trava ni bila popásena.

Nekaj dnij je bilo vse lepó na vrtu. Za nekoliko je pa zopet začela zahajat na vrt neka žival. Hlapci so hodili stražit, pa le zastonj. Zopet poprosi Pepelúhar očeta, da bi on šel na vrt stražit. Oče mu napósled dovoli. Ko se zmračí, gré Pepelúhar na vrt. Nocoj pa je moral dolgo čakati. Ko zasliši žvenket konjskih kopít, skrije se za plot, da bi ga ne opazil konj. Ta konj je imel demantovo grivo in demantove podkóve na nogah. Potihoma se splazi Pepelúhar do njega in ga dobro zgrabi za mehko grivo, da mu ne more uiti. Konj bi se ga rad otresel; pa ni šlo. Na to mu reče konj: »Pústi me, naj se najém še nocoj trave; jutri bo še jedenkrat takó velika,

kakor je nocoj. Kadar me boš potreboval, spomni se me in jaz ti hočem pomagati.« Pepelúhar ga pustí, léže v travo in zaspí. Po zdaj so bile cvetice v míru in nobeden drug ni védel zakaj, kakor jedini Pepelúhar, ker ni nobednemu pravil, kar je videl in slišal.

V tisti deželi je bil kralj, ki je imel samó jedno hčer. Hči je bila lepa kakor solnce. Kralj bi ji rad dobil dobrega in skrbnega možá, sebi pa modrega in vrednega naslednika. Ali hči se ne mara poročiti. Ko jo oče le sili, naj se omoži, reče mu: »Dobro, izpolnim Vam voljo! Tistega vzamem, ki preskoči jamo sto sežnjev široko in sto sežnjev globoko. Kdor me hoče imeti, smé tudi na konji preskočiti.« Kralj je spoznal, da ne mara nobednega. Vender je dal táko jamo izkopati. Ko je bila jama izkopana, dal je kralj razglasiti: »Kdor preskoči to jamo, dobí mojo hčer za ženo.« Ko sta to zvédela Pepelúharjeva brata, prosila sta očeta, da bi smela iti gledat tudi onadva. Oče jima rad dovoli ter jima dá najlepša konja iz hleva in mnogo denarja na pot. Tudi Pepelúhar prosi očeta, da bi še njemu dovolil iti gledat, kakó bodo skakali čez jamo. Ko ga dobro ošteje in ozmerja, dovoli mu vzeti staro kljusè in mu dá tudi nekaj denarja na pot. Pepelúhar se hitro preobleče, malo pojé in séde na kljusè. Komaj je prijahal takó daleč, da ni več videl domóv, zleze mu kljusè v neko mlako pri poti. Od tu ga ni mogel nikamor več spraviti. Ko prijezdita njegova brata mimo, začneta se mu posmehovati in ga vabita, naj gre ž njima, če se je že kljusè napilo vode. Ko odjahata brata, začnè premišljati, kakó bi prišel iz mlake. Zdajci se spomni konja s srebrno grivo in srebrnimi podkóvami. Komaj se je domislil konja, stal je že ta na cesti. Na sebi je imel srebrno sédlo in srebrno obleko. Pepelúhar skoči hitro s kljuséta, preobleče se in séde na konja. Konj je šel, kakor veter; kmalu je dohitel brata. Brata se mu odkrijeta in ga spoštljivo pozdravita. Mislila sta: to mora biti kakšen general. Ko pride Pepelúhar v stolno mesto, jezdi v najimenitnejšo gostilnico. Kadar sta ga srečala brata, odkrila sta se mu in ga pozdravila, ker ga nista prepoznala v tej obleki. Pepelúhar jima je le molché odzdravljal, da ne bi ga spoznala po glásu; ko sta odšla, tedaj se jima je pa smijal.

(Konec prihodnjič.)

Pepelúhar.

Národna pravljica.

Zapisal na Temljinah Jožef Kenda.

(Dalje in konec.)

Ro so imeli na določeni dan skakati čez jamo, gnetlo se je polno ljudij pred njo. Ko ni mogel nobeden preskočiti jame, ukaže Pepelúhar narediti prostor. S konjem dirja na cilj ¹⁾, potem preskoči jamo, kakor bi ga pihnil, in preskoči še sto sežnjev več, kakor je bila jama široka. Zdaj zapové konju takó močno dirjati, da ga ne bo nobedna straža ustavila. Kakor je želel, takó se je zgodilo. Ko prijezdi do mlake, dobí šele tam svoje kljusè. Hitro skoči s konja, preobleče se, priveže srebrno obleko konju na sêdlo ter zleze na kljusè. Konj s srebrno grivo in srebrnimi podkóvami pa zdirja Pepelúharju izpred očíj. Ko prijezdita brata po cesti, le ugledata Pepelúharja v mlaki na kljusétu. Brata ga zbadata: »No, Pepelúhar, ali ne pojdeš gledat, kakó skačejo lepi jezdecí čez jamo? Pa oče te bo tepel, ko zvé, da si le tu trpinčil ubogo žival. Z Bogom!«

Pepelúhar se ni veliko zmenil za posmehovanje svojih bratov. Ko sta odjezdila, spravil je počasi kljusè iz mlake in domóv. Brata sta domá že povedala, kakó so bili jezdecí oblečeni in da je samó jeden preskočil jamo in še sto sežnjev naprej. Pepelúharja pa je oče po navadi oštel in ozmerjal.

Kraljičina je dala razširiti jamo še sto sežnjev in razglasila, kdor jo preskoči, tistega vzame za možá. Oče je zopet dal svojim starejšima sinoma najlepša konja in mnogo denarja, da sta šla gledat, kdo preskoči jamo. Tudi Pepelúhar preprosi očeta, da smé iti tudi on gledat. Oče mu dá tisto staro kljusè in malo denarjev. Ko je prišel s kljusétom do mlake, spravi se mu v mlako. Ko sta odšla brata mimo, spomni se konja z zláto grivo in zlátimi podkóvami. Koj je stal konj na cesti. Imel je tudi zláto sêdlo in na sêdlu zláto obleko privezano. Hitro gré Pepelúhar s kljuséta, odveže zláto obleko, preobleče se in skoči na konja. Kmalu je prehitel svoja brata, ki se mu odkrivata in ga pozdravljata, ker ga nista poznala. Ko ni mogel nobeden preskočiti jame, ukaže Pepelúhar narediti prostor in izpodbode

¹⁾ Anlauf nehmen.

Pis.

svojega konja ter preskoči jamo in še sto sežnjev naprej. Zdaj vzpodbode konja in ta preskoči vse straže in vse zidove, katere je dal kralj narediti, da bi ujel lepega jezdeca. V hitrem diru je kmalu prišel do mlake, kjer je dobil svoje kljusè. Naglo se preobleče, priveže zláto obleko konju na sêdlo ter zleze na kljusè. Ko prijezdita brata, posmehujeta se mu in ga zbadata. Pepelúhar se pa ni zmenil za to. Ko sta odšla brata, spravi kljusè na pot in jezdi počasi domóv. Domá pravita starejša dva sina očetu, kakšen je bil jezdec in njegov konj. Oče ja pohvali, mlajšega pa grdo ošteje.

Zdaj je dala kraljičina jamo še bolj razširiti in je razglasila, kdor jo preskoči, tistega bo. Oče zopet dá starejšima sinoma najlepša konja in mnogo denarja, da sta šla gledat, kdo preskoči jamo. Pepelúhar je očeta toliko časa prosil, da mu je nazadnje moral dovoliti, da smé iti tudi on gledat. Ko pride s kljusétom do mlake, spravi se mu ta v njo, kakor po navadi. Zdaj so mu začele žabe regljati: »Le počakaj, Pepelúhar, da pojdeta brata naprej!«

Ko sta jezdila brata mimo njega in ga zasmehovala, delal se je Pepelúhar, kakor bi ne mogel spraviti kljuséta iz mlake. Ko sta brata odšla, spomni se konja z demantovo grivo in demantovimi podkóvami. Konj se hitro prikaže na cesti. Pepelúhar zleze s kljuséta, preobleče se in séde na konja. Kakor blisek je jezdil mimo svojih bratov; ta dva sta se mu pa ognila v stran, odkrila in ga pozdravljala. Nobeden se ni upal jame preskočiti; zató vzpodbode Pepelúhar svojega konja in kakor bi mignil, bil je na drugi stráni jame. Pa zdaj se je dal ujeti in peljali so ga h kraljičini. Ker ji je dopadel, bila ga je voljna vzeti.

Kraljičina prelomi demantov prstan in dá polovico Pepelúharju, rekoč: »Kadar prideš s tem prstanom, spoznala bom, da si pravi.«

Pepelúhar se posloví pri kraljičini, zasede svojega konja in zdirja proti dômu. Ko pride do mlake, skoči s konja, preobleče se, priveže konju obleko na sêdlo ter zleze na staro kljusè. Ko odjezdita brata mimo njega, zasmehujé ga, spravi tudi on kobilu iz mlake in jezdi počasi domóv.

Ko pride domóv, bila mu je že odmerjena kazen. Oče je rekel starejšima sinoma, naj ga peljeta v kakšen samotni kraj, tam ustrelita, jezik pa naj prineseta pokazat, če je mlajši sin res mrtev. Ko sta peljala brata Pepelúharja na morišče, šel je tudi pes ž njimi. Pes zalaja: »Nič se ne bój, Pepelúhar, saj bom jaz umorjen namesto tebe!« Pepelúhar ga je razumel, ker ga je puščavnik navadil, kaj psi lajajo.

Na drevesi zapóje ptiček: »Nič se ne bój, Pepelúhar, saj bo pes umorjen namesto tebe!«

Tudi žaba v luži se oglasi: »Nič se ne bój, Pepelúhar, saj bo pes umorjen namesto tebe!«

Razumel je tudi ptička in žabo, ker se je naučil od puščavnika, kaj ptiči pojejo in kaj žabe regljajo.

Ko pridejo na morišče, rečeta brata Pepelúharju: »Midva te ne ustreliva, ker si naju brat. Védi pa, da ne smeš nikoli več domóv priti, da ne bova trpela midva za té.« Pepelúhar jima obljubi. Brata ustrelita psa, odrežeta mu jezik in ga neseta domóv očetu. Oče pa jima reče: »Vrzita ga proč, da ga le videl ne bom.«

Pepelúhar ni smel domóv. Odpravi se na kraljev dvor. Tu je prosil, da ga pusté h kraljicini. Podá ji polovico demantovega prstana in kmalu je bila poroka. Ko sta bila jedenkrat samá, pripovedujeta si, kakó se jima je do zdaj godilo. Ko ji mladi kralj pové, kakó ga je oče zavidel, da ga je hotel celó ustreliti, rada bi se kraljica prepričala, če je vse to res. Mladi kralj naj se preobleče v pepelúharsko obleko in naj se povrne domóv. Sáma bo pisala njegovemu očetu, naj pripravi velike gostí ker bo tod mimo potovala. Izkušala bo očeta, če res takó zavidi sina, s tem, da mu ukaže prinesiti kake jedí na mizo. Vsako jed naj vrže na tla ter naj se dela pri tem, kakor da bi se mu le ponesrečilo. Nazadnje ga bo preoblekla ona v kraljevo obleko in ga pripeljala pred góste.

Mladi kralj se preobleče v pepelúharsko obleko in gré domóv. Oče ga je jezno pogledal, rekel mu pa ni nič; brata sta se pa izgovarjala, da jima je utekel.

Kmalu za njim pride tudi kraljevo pismo, v katerem ga je kraljica prosila, naj napravi ta in ta dan veliko gostijo. Ko je določenega dné prišla kraljica s spremstvom, stregel ji je oče po svoji móci. Ko so se malo okrepčali, vpraša kraljica očeta, koliko sinov ima.

Oče odgovorí: »Samó dva imam; pa sta oba dobra, pridna in ubogljiva.«

Kraljica reče: »Alí nimate treh sinov?«

»Le dva imam,« odgovorí ji oče v zadregi.

Kraljica mu zopet reče: »Vi ste imeli tri sinove, kakor se mi zdi. Bomo pa v krstne bukve pogledali, da se prepričamo.«

Oče se hití izgovarjati: »Imam pač še jednega Pepelúharja; pa ni vreden, da bi ga spoznal za sina. Takšen tepec je, da ga nima para.«

Kraljica reče na to: »Kmalu se prepričamo, če je res takšen tepec, kakor Vi pravite. Zdaj naj prinese on kako jed na mizo, da ga bomo videli.«

Oče se izgovarja, da je tak pa tak; pa vse ni nič pomagalo.

Oče pripelje sina vsega od pepela in pravi: »Saj sem pravil, da se le po pepelu valja.« Na videz se je sin delal, kakor bi ga bilo zeló sram; v srci se je pa smejal.

Zdaj ukaže kraljica, da mora sin prinesti kako jed na mizo. Oče bi bil rad rekel, da ni za to; pa ni smel. Oče in kuharice so učile Pepelúharja, kakó mora držati skledo, da mu ne pade iz rók. Napravijo mu mesó, da nese góstem na mizo. Nesel je prav počasi in se delal še bolj nerodnega, kakor je bil. Ko stopi čez prag, trči ob kljuko pri vratih, da mu je vse padlo na tla. Oče ga zgrabi za vrat ter mu jih daje okolo glave, da je bil ves črn, kjer ga je zadela očetova pest, in ga zaprè v hram. Oče gre h góstem in se izgovarja, da je sin vedno takšen, da ni še nobedne prav naredil. Kraljica ga zagovarja, češ, da se mu je le ponesrečilo; zdaj naj prinese pa kavo na mizo. V kuhinji so ga zdaj še bolj učili, kakó mora nesti, da ne prevrne in razlije. Kavo je srečno prinesel do mize. Tu hoče privzdigniti malo, da bi postavil na mizo; ali glej! ko privzdigne, zadene ob mizo in vsa kava se razlije po prtú. Vse je bilo črno in umazano. Oče ga še bolj pretepe in zuhá.

Kraljici se sin smili in se napravi k njemu v hram, rekoč: »Bomo videli, če zna pa kàj pametnega govoriti.« S seboj nese obleko za kralja. Pepelúhar se hitro preobleče in lepo napravi ter gré s kraljico h góstem.

Oče vstane, pozdravi ga in mu reče: »Ali ste prišli tudi Vi nas počastit?«

Oče namreč ni védel, da je kralj; zató ga pozdravi le kakor druge spremnike. Oče in sin se o marsičem pogovarjata; a vender ni mogel oče spoznati svojega sina.

Najedenkrat pa vpraša oče sina: »Ne zamerite mojemu vprašanju, gospod, odkod pa ste?«

»Ali me ne poznate?« odgovori mu ta.

Oče mu reče: »Nič Vas ne morem prav poznati. Vaš glas se mi zdi malo znan in tudi po obrazu ste mi nekoliko znani; a ne morem se domisliti, kdaj in kje bi Vas bil videl.«

Kralj mu reče glasneje: »Kaj ne poznate več Svojega sina Pepelúharja? Zdaj sem kralj in mož te kraljice.«

Oče spozna sina, pade prédenj, zjoče se milo in ga prosi odpuščanja.

Sin vzdigne očeta, rekoč: »Ali Vam nisem jedenkrat rekel na polji: Do zdaj ste bili Vi moj oče, kmalu bóm pa jaz Vaš.«

Na to pové sin vsem, kakó je postal kralj.

